

Kirjutama!

Kirjutamine etappide kaupa:

MOTIIV, HUVI

SÕNADE HÄÄLIMINE (häälikute eristamine, järjekorra määramine sõnas). Vaata täpsemalt voldikust „Häälimine – juhend lapsevanemale“

Nt VAAS – V_A_S – mis oli 1./2./3. häälik?

HÄÄLIKUPIKKUSE MÄÄRAMINE (teistest pikema hääliku kuulmine ja määramine)

Nt VAAS – mis häälikut venitad selles sõnas?

Kas ütled VASS või VAAS? A on teistest pikem häälik. Algaja kirjutaja jätab selle etapi tavaliselt vahele – selle oskuse harjutamine toimub peamiselt algklassides.

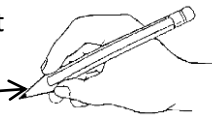
KIRJUTAMINE (tähe valik, tähekasutus- ja ortograafiareeglite rakendamine; motoorne tegevus)

Nt VAAS – A oli teistest pikem häälik, kirjutame selle 2 tähega: VAAS

KONTROLL

- Suuna last kirjutama esialgu lühikesi sõnu: EI, OI, ÕUN, NUI, EMA, ISA, ONU, MUNA, VILE jne.
- Kui häälimine selge, proovige sõna paralleelselt häälimisega koos kirja panna. Nt sõna EMA:
Häälime E_M_A – mis oli 1. häälik? Kirjuta E.
Häälime E_M_A – mis oli 2.häälik? Kirjuta M.
Häälime E_M_A – mis oli 3.häälik? Kirjuta A.

Kirjutamise juures on oluline, et laps hoiaks kirjutusvahendit kolmikhaardes.

Kirjutusvahendi õige hoid tagab eelduse loetava ning korrektse käekirja kujunemiseks.

Soovitusi käelise tegevuse arendamiseks:

- Anna lapsele võimalus peenmotoorika arendamiseks: igasugune väikeste esemete sorteerimine, lükkimine pulga või nõõri otsa, liivaga mängimine, pesulõksude asetamine nõõrile/paberi külge jne.
- Kasuta esialgu jämedaid, kolmnurkseid pliiatseid. Nendega on lapsel kergem saavutada õiget pliiatsihoidu.
- Kirjutamine/joonistamine erinevate vahenditega: nt markeri või kriidiga tahvlile, pintsliga papile, tähtede paberist väljalõikamine jne.

Toremaid mängu ja materjali lugemis- ja kirjutamisoskuse arendamiseks on mitmeid. Kõige olulisem on see, et tegutsed lapsega. Ole kannatlik ning märka lapse edusamme!

Vahvat arendamist!

Vajadusel pöördu logopeedi või eripedagoogi vastuvõtule Hariduse Tugiteenuste Keskusesse
Tähe tn 56, 50103 Tartu
telefon: 7461000, e-mail htk@tartu.ee
www.tugiteenused.tartu.ee

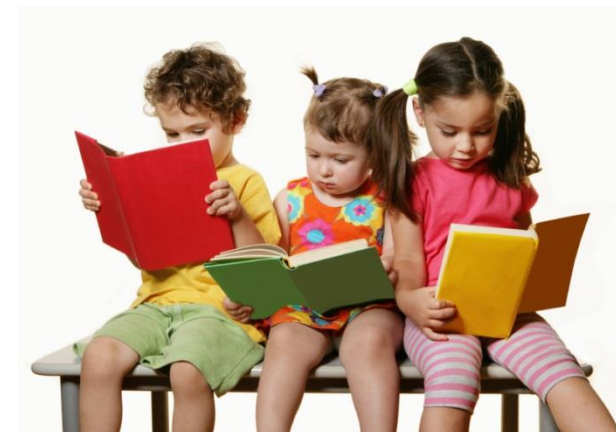
Materjali koostas Keiti Kungla-Lilo

Hariduse Tugiteenuste Keskus

LUGEMA JA KIRJUTAMA!

Soovitusi lapse lugema ja kirjutama õpetamisel

Koolieelse lasteasutuse riikliku õppekavas (2008) on kirjas, et õppe- ja kasvatustegevuse tulemusel 6–7aastane laps:

- tunneb tähti ja veerib kokku 1–2silbilisi sõnu ning tunneb kirjapildis ära mõned sõnad;
- kirjutab joonistähedega¹ 1–2silbilisi sõnu õigesti järjestatud ühekordsete tähtedega.

Seega võiks laps kooli minnes juba pisut lugeda ja kirjutada. Oluline on see, et laps mõistab loetut.

Tavaliselt õpivad lapsed lugema ja kirjutama 5–7aastaselt, kuid nende oskuste arenemine algab üsna varakult. Lugemise ja kirjutamise eelduseks on normaalne üldoskuste ja kõne areng. Seega kõik tegevused, mis aitavad lapsel märgata, mõista ja kuulata, vaadelda, võrrelda ja rühmitada jms, toetavad lapse lugemis- ja kirjutamisoskuse arengut.

Soovitused lugemis- ja kirjutamisoskuse arendamiseks väikelapseas:

- Näita eeskujuga: loe raamatuid, ajakirju, e-kirju, juhendeid, retsepte, kokaraamatuid jne. Hoida raamatud lapsele kättesaadavas kohas.
- Vaadake ja kommenteerige koos lapsega raamatu pildimaterjali, keerake lehekülgi, ennustage, mis võib edasi juhtuda. Võid lapsele ka ette lugeda, kuid ära unusta, et väikelapsel ei ole veel oskust pikka aega püsida ning kuulata, olulisem on koostegevus!
- Arutlege loetu üle – mis juhtus, miks juhtus.
- Käi lapsega raamatupoes ja –kogus.
- Kiida last, kui ta vaatab raamatuid.
- Jälgi ja piira lapse tegevust nutiseadmes.

Lugemise-kirjutamise õppimisel on lapsele oluline motiiv. Kui laps ise lugemise vastu veel huvi ei tunne, siis ei maksa hakata lugemist talle peale suruma. Nii võib tekkida kergesti vastumeelsus kogu tegevuse vastu.

Soovitused lugemise ja kirjutamise vastu huvi tekitamiseks juhi tähelepanu kõigele kirjalikule lapse ümber:

- Loe ette tänavasilte (bussipeatuste nimed, tänavanimed, reklaamplakadid).
- Kirjutage koos lapsega tuttavatele-sugulastele kirju ja kaarte, koostage ostunimekirju, lugege telekava, retsepte jms.
- Mängige sõnamänge (nt sõnakett: karu-uba-auto; algustähemäng: a-ga algavad auto, aabits, asi, arvuti jne).
- Lahendage mõistatusi, mängige täringumänge jms.

Tähed ja häälimine selgeks!

Soovitused tähtede õppimiseks:

- Tähti nimeta nagu vastavaid häälikuid: L = /l/, mitte ELL; J = /j/, mitte JOTT; K = /k/, mitte KAA.
- Alustage täishäälikutele (A, E, I, O, U) vastavate tähtede õppimisest. Neid on lastele kõige lihtsam tajuda. Viimaseks jätkke sulghäälikutele (K, P, T) vastavad tähed.
- Tähtede õpetamisel seostage tähe kuju reaalse objektiga, nt A on nagu katus, S on nagu uss.
- Last ümbritsevas keskkonnas võiksid olla tähekaardid (nt seinal, külmkapi peal).
- Arendage lapse häälimisoskust. Häälimine on sõna hääldamine häälikhaaval. Häälik ei ole

täht. Tähti näeme ja kirjutame, häälikuid kuuleme ja hääldame. Häälimise kohta uuri täpsemalt voldikust „Häälimine – juhend lapsevanemale“.

- Mängige erinevaid häälikumänge (nt sõnakett, algustähemäng, tagurpidi sõnade arvamine (nt neka – aken), riimuvate sõnade leidmine, algushääliku muutmine).

Lugema ja kirjutama õppimine

Soovitused lugema õppimiseks:

- Alusta lugemisel lihtsate sõnadega: AI, EI, USS, SUU, ONN, UNI, MOOS, LILL, VAAS jne. Hiljem lisanduvad sõnad sulghäälikuga ning häälikuühenditega: KARU, POTT, KOER, PAEL jne.
- Aita lapsel sõnad kokku lugeda venitades: ära tee lugedes pause, vaid loe sujuvalt kokku: nt SAI ei ole s-a-i, vaid SSAII. „Laula“ sõnu koos lapsega. Kui sõnas on topelttäht, lugege see ühe häälikuna, nt MOOS on M-OO-S.
- Mõnikord aitab lastel lugema õppida sõnade kasvatamine: nt sõna ONU lugemist võib alustada tagant poolt: (kata eelnevad tähed kinni) U – NU – ONU.
- Loetu juures rääkige alati sõna tähendusest – mis see on, mida sellega teha saab. Jutukuste lugemise juures küsi lapselt teksti kohta küsimusi.
- Kiida last pingutuse eest – lugemine on lapse jaoks raske töö!
- Ära kiirusta last – lugema õppimine võtab aega!

¹ Joonistähed ehk nn suured trükitähed (nt A, M jne)